

K A H A E H A W A I I.

"UA MAU KE EA O KA AINA I KA PONO."

BUKE I.]

HONOLULU, IULAI 30, 1856.

[HELU 22.]

K A H A E H A W A I I.

E HOOPUKAIA ana ka *Hae Hawaii* ma ka Hale Aopalapala, Honolulu, i kela poakolu, keia poakolu. J. PUA ka i una hooponopono.

Penci ka uku no keia nupena: no ka makahiki hoobiki, 52 pepa, \$1, e hookaia mai iloko o na malama mua ekolu, Maraki, Aperila, Mei.

Eia ka uku no ke paia ana i na olelo hoolaha: ina he 12 lalani, a emi mai, he \$1 00 ka uku, no ka paia ana, a he hapaha no ka paia hou ana, a pela aku.

E hooili mai i na palapala a pau, no ka *Hae Hawaii*, ia J. Pua, ma ka Hale Aopalapala, Honolulu.

O na Kuhukula mai o na Luna no ka *Hae Hawaii*. Na lakou e paipai i na kanaka e lawe; na lakou e ohi i ke dala, a e hooili mai. O ka hapaumi o ke dala lona a hooili mai, oia ko lakou uku.

HE KANIKAU ALOHA NO K. KALAWAI-ANUI.

Aloha oe e K. Kalawaiianui,
Ka mea i hele e aku ia,
I ke ala hoi ole mai,
Mai Lapakena a Kopii,
Kahi au e holoholo ai,
Ua noho Kinowailua i ka lai,
Uwe holoholo na makua ou,
I ke kumakena ia oe la-e.
E hoono ae ana e na i Waialoha,
Aole no e na ua hele oe,
Hulihapapa i ka iai o Lele,
E halo ana i ke kula o kua,
E imi ana hoi e pili me Makila,
He kila hoi oe ia laua,
Kalawaiianui, Kunewa.
Kou mau makua aloha,
Lona hoi o ka wa elemakule,
Ua kii ia mai e ka mea nana ia;
Noho u me ka minaruna,
Ka pau mako ia oe a-e.
E K. Kalawaiianui e, aloha oe;
A uhea ana oe hoi mai Kana,
Ua hele a eha ka manao,
Kupikipikio ka nawa,
Nukulu owa lele ka auli,
Kapalili oni ka houpo.
Hanapuanawele ka makani la he Aa,
E haluku ana i ke kai o Panaewa,
Ua ka pite i ka olu o Ahi,
A kou mau kini e noho rei,
Pua hanuea ole i ka ulu o Lele.
E lele ke aho pau ka pili ana,
I kanaenae aku hoi i ko aloha.
Aloha aue oe la-e.
Ua hele au a meiki ia oe.
Li ka hoi ka io i ke one o Mala,
E malama ae ana i ke kin o ka eha.
Ua eha Hinamua ia kekua,
E hookaa a pau ka inakeake,
I Kaniua ka ea i Kahalauala,
O la ia wai, ia Iesu a mauake?

J. W. KUHELEMAI.

Lahaina, 22 Iulai, 1856.

MOKUNA II.

Ke kumu a me ka pono o ka hoohiki ana i ke Akua.

Eia kekahi kumu, o ke Akua no. Ua loa ka hoohiki iloko o kana olelo i ka wa kahiko loa, a ua manaoia, mai ke Akua mai no, ka hoohiki ma kona inoa. No ka mea, ua ike ia keia hana ma na aina a pau o ka honua nei. Ua hoohiki ka poe pegana ma ko lakou mau akua wahae; ua hoohiki ko Hawaii nei ia

Pele, i ka mano, a pela aku. "E pau au ia Pele," "E make au i ka mano," he mau hua kamaaina loa i na kanaka Hawaii mamua. Pele no ma na aina Keristiano, ua hoohiki i ke Akua oiaio; aole lahuikanaka i koe, a rolaila, ua manaoia ua haawi mai ke Akua i keia oihana mai kinohi mai; a oia maoli no ke kumu.

I ka makahiki 2092 mai ke kumu mai, oia hoi ka makahiki 1907 mamua aku o Karisto, ua ike ka hoohiki ana o Aberahama ia lehova E nana ma Kin. XIV: 22, 23. Olelo iho la o Aberahama. "Ua hapai aku no au i ko'u lima ia lehova, i ke Aku, kiekie lo, i ka mea noma ka lani a me ka honua, aole au e lawe no'u i kekahi waiwai," a pela aku.

Aia kekahi ma Kin. XXI: 22-24. Ua noi aku o Abimeleka, (he ali hoomanakai no oia,) ia Aberahama, i ka wa hana i ua i kuikahi, e hoopaa iho ma ka hoohiki i ke Akua. Penei, "Nolaila hoi e hoohiki no'u ano ma ke Akua, aole oe e hoopunipuni mai ia'u, aole i ka'u keiki, aole hoi i ko'u moopuna, a pela aku."

I ka nana 'ku i keia b na a Aberahama, me he mea la, ua walea i keia hana; aole ia he mea hou ia wa. I ka wa uuku na kanaka ia, a ua ike like lakou i keia mea; oia hoi ka manaoia ia lehova, a me ka poe hoomanakai. Ua ike like lakou i ka hoohiki i ke Akua; me he mea la, ua aoia lakou e ke Akua i kinohi e hoohiki ma kona inoa.

Eia kekahi kumu i haawiia mai ai keia oihana, he mea i e pono ai ka noho ana o na kanaka. Penci, aole pono ka noho ana ke pono ole ka hana ana a na luna o ke Aupuni, na lakou e hooponopono, a waho pilikia no ka lehu lehu; oia hoi ke alii nui, me na Kubina, me na Kiaaina, Lunakanawai, Lunahulu, Lunaaahu, a me ka poe jure, a me ka poe hoike inua o na Abahookolokolo. Ina hewa ka hana ana a keia poe ma ka lakou mau oihana, haunaele loa. Kaumaha ka naau o na kauaka no ka maluhia ole; lanakila loa ka hewa, hewa ka mea pono, pono ka mea hewa.

Pehen ia e pono ai? Eia kekahi mea e pololei ai keia poe a pau, o ka hoohiki i ke Akua e hana pololei. Ua like ia me ka olelo, ina i hana hewa, a hoike hewa paha, e make oia i ke Akua, make mau loa kona uhaue. Nolaila, lo ka makau no ko ke Akua hoopai ana ia ia mahope, ke hewa oia. Ina hoi he nui a me ku oiaio ku makau, alaila pololei io ka hana ana. Aole no e biki i ka Lunakanawai ke hana pae waewa mamuli o ke kipe, u mamuli o ka makau i kekahi kanaka waiwai, a makamaka paha, ke oiaio kona hoohiki ara i ke Akua; a manaoia oia e hoopaiia oia e ke Akua ke hewa kana hana ana. Aole loa hiki, weliweli loa kona manao.

Pela no hoi na hoike. No ka makau i ka huhu o ke Akua, ana i hoohiki ai, aole hiki ia ia ke hoike wahae. He mea makau loa ia i ka poe nooneo pono. Ina nae he olelo wale no ka hoohiki ana i ke Akua, me ka hoomaopopo ole i ke ano; aole hoi he makau iloko o kona naau, alaila, lauwiki wale kana olelo mamuli o kela hoowalewale, keia hoowalewale. O ka haunaele loa ka hope; huikan ka pono me ka

hewa, hewa ka mea pono, a pono ka mea hewa; puke dala o ke Aupuni i ke kolohe ia, aole holo na hana e pono ai ka lehulehu; no ka mea, aole makau iloko o ka poe nana ka hana. Nolaila, he mea nui ka hoohiki i ke Akua e muluhia ai.

Eia kekahi pono o ka hoohiki i ke Akua, he mea ia e pau ai ke kanalua o ka lehulehu. No ka manao ano, he mea weliweli loa ka hoohiki i ke Akua, aole hoi e biki i ka poe hoohiki ke hana kekoe, a olelo wahae paha, nohila pau ke kanalua; manao ka lehulehu, ua oiaio no ka poe hoohiki ia lehova. Ina nua nui ka hoohiki wahae, o ke kanalua no ia o ka lehulehu, pono ole ka manao, a o ka ino ka hope, e like me keia wa ma Kalifonia, haunaele loa.

KA AHAHUI MAHIAI O KE ALII.

Aperila 2. Halawai ka Ahaui Mahiai o ko Hawaii poe nina. Akoaka nui ka Aha. Noho ka Moi ma ka noho Peresidena; aole i heluheluia ka moolelo no ka hiki ole mai o ka buke. Pau ka pule, ku o loane iia hai i kona manao no ka mahiai. He manao paipai i ka poe hana, ku poe mahiai, a me ka pomaikai nui o ka poe hoikaika mau ma ka hana. Hauoli ka Aha a haawi aku la i ko lakou mahalo i ka mea nana ka olelo. Ua noiia'ku oia e paia kana olelo ma ka *Hae Hawaii* i ke na mea a pau i kona manao. Oia kela ma ka *Hae*, Pepa 11.

Eia ka poe i hui hou mai iloko o keia Aha ia la, o W. S. Mochonua, Keikinui, Barena-ba, D. Keawehano; koho lakou ma ke kuleana mau e noho iloko o keia Aha a pau ke ola, e hoikeia ke dala mahope ai nei. Eia ka poe o ka Aha i haawi mai i ka lakou dala ia la no ka hui: o W. E. Daniela, Nuhi, Keiki, Kalawala, Wailehu, a pakahi ke dala; o J. W. Makalena, M. Honokaupu, W. S. Mochonua a me Kaleiluhiole, he paumi ke dala—aia me ka Puuku. Pau ka halawai, a hoi aku la.

Mei 19. Halawai hou ka Aha. Noho ka Moi ka Peresidena, ma ka noho hoomalu. Pau ka pule, aponoia ka moolelo o na halawui i hana. Ku ka Mea Kiekie o Lotu Kamahameha, a heluhelu i kana palapala hoike manao no ka maikai o ka mahiai a me na hana a pau loa o ia ano. O ka hana me ka noonoo, oia ka mea e pono ai. E hoowahawahaia ka poe ikaika i molowa i ka hana, me ka noho palaualelo, aole pono e hookipa ia lakou. Kupono keia manao e malamaia e na keiki opiopio, he pomaikai no lakou a me na hanauna mahope aku. Pau ka olelo, alaila hoopuka kekahi i kona manao, a ua mahalo aku ka Aha i ka mea nana ka olelo, no ka makaukau o ka manao, me he kamaaina maoli la ma ka hana lima. Ua noiia, a paia kana olelo ma ka *Hae*, Pepa 13 a me 14 i ke na mea a pau i kona manao.

Eia ka poe i hui hou mai me ka Aha ia la, o W. C. Lunalilo, D. Kalakaua, P. Kanao, I. Richardson, S. Keaweii, J. W. Kupa-kee, koho lakou ma ke kuleana mau a pau ke ola e hoikeia ma ke dala mahope ae nei.